

De Herald

Door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 27 Juni 1920. N°. 2214.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburgwal 59—60, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementprijs: franco aan huis, per drie maanden /1.50 bij vooruitbetaling voor het Buitenland en Ned.-Indië per jaar /7.20 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers /—.15. Advertentieprijs: van 1 tot 5 regels /1.35, met inbegrip van bewijnsnummer, voor elken regel meer /—.25. Aanvragen en vermelding van leidegaven /—.12 per regel.

Van de Kerk.

LVIII.

Voorwaar, voorwaar ik zeg u, al wat gij den Vader zult binden in mijnen naam, dat zal Hij u geven.
Johannes XVI: 23.

Nu zult ge uiterst voorzichtig zijn in het aanstands toepassen van hetgeen in het Oosten van Europa voorvalt, op hetgeen te wachten staat in Amerika's Verenigde Staten en in Midden-Europa. Vooral in Midden-Europa stuit het Socialistisch stelsel, dat men er in wil voeren, op verrekend verzet. Nog pas zag men het, hoe de Kerken in Duitsland in haar hooge vergadering vierkant weigerden, aan stellige eischen van het republikeinsch bewind toe te geven, en hoe de hooge regering, in plaats van, hier tegen in, door te tasten, voorshands in deze weigering berustte. Men vergis zich niet in den stand van zaken. In Rusland en ten deele in Roemenië, (en voor een oogenblik in Boeda Peth) heeft men het Socialisme als nu reeds vastgestelde inrichting aanvaard. In Duitsland daarentegen is men zoover nog niet. In Duitsland, Oostenrijk en Hongarije zijn nog twee volksgeesten, die met elkander worstelen, en bijna overal kan men zeggen, dat de Kerkelijke Regenten zich nog zooveel 't kan aan het oude stelsel vastklampen. 't Baat hun wel niet, want gedurig ontwaart men, hoe ook in Duitsland, met name in de groote steden, nu reeds bestanddelen van den Russischen geest zijn overgebracht. Spartakus zegt er alles van. Wat alleen vooralsnog valt waar te nemen, is dat de Socialisten en Spartakisten, hoe wild ze ook soms voor een oogenblik opvliegen, toch zelve inzien, dat ze nog steeds een bedenkelijke minderheid uitmaken. Een deel der Socialisten weigert daarom nog steeds met hun Ultra's mee te gaan, en de overigen gevoelen zelve dat ze anderer hulp behoeven. Hun Kabinetten droegen daarom dusver steeds een zeer gemengd karakter, en dit was oorzaak, dat men gedurig zijn sprongen vooruit matigen moest, en ander hulp ter sterkten van eigen krachten aanzocht. Dit nu gevoelen de conservatieve en Kerkelijke elementen zeer wel, en vandaar dat ze, om erger te mijden, voorshands met de Kerken liefst op voet van vrede verkeerden. Van daar ook 't opmerkelijk verschijnsel, dat men dusver zijn diep indringenden aanval op de Kerken nog steeds gemeden heeft, en zoodoende voorshands in een dragelijke verhouding kon blijven verkeren. Toch neemt dit niet weg, dat de anti-Kerkelijke drijvers steeds op elke manier de nationale veerkracht van de Kerken pogen ten onder te houden, en er openlijk voor uitkomen, dat er tegen de Kerken een openlijke kamp moet geopend worden, die de Kerk schade-loos kan maken, en haar ten leste van alle sociale en politieke macht berooft. Meer dan zedelijke invloed mag in de Kerken tenslotte niet verblijven.

Feitelijk is de vrij scherp afgeteekende toestand in Duitsland deze, dat de Socialisten er tot een zeer aanzienlijke getalsterkte, en in verband hiermede tot een zeer betekenisvolle politieke macht, opgeklimmen zijn, zóó echter dat zij nog steeds, over de geheele landsbevolking gerekend, in zeer besliste minderheid gebleven waren. Allicht kon men hen, toen de groote oorlog in 1914 uitbrak, op viertelnden van de geheele bevolking schatten. Na den oorlog was er derhalve op zich zelf geen sprake van, dat aan hen het vormen van 't bewind zou toekomen. Doch zuiver naar het cijfer kan zoo iets niet toegaan. Zoodra toch in de Spartakisten en in andere ultra-partijen een verzet opkwam van oeconomicen aard, dat zich, zoodra er kans toe was, politiek aan alle anti-imperialistische politici aansloot, kwam het terstond uit, hoe alle deze anti-imperialistische groepen saam het oude regime omverwierpen en saam voor een republikeinsch bewind den strijd aanbonden. Zoo vielen alle vorsten, en ging in alle Duitse Staten het bewind in anti-monarchale handen over. Waren de toen optredende socialistische en communistische groepen het dan ook van meetaf over een nationaal, politiek en sociaal program geheel eens geweest, dan zou het nieuwe scheepje onder de roode vlag aanstonds met goed succes van stapel zijn gelopen, en zou een socialistisch Duitsland den finalen strijd hebben aangeboden. Juist zoo echter liep het niet. De aloude, principieele Socialisten waren er volstrekt niet voor te vinden, om met de ultra-theorieën der jongste dwepers mee te gaan. Vandaar dat het aanstands tot scheuring onder de Socialisten zelve kwam. Eenerzijds schreefden de aloude

Socialisten de klem van hun aloude theorieën sterk aan, en weigerden uit dien hoofde de Spartakisten, Communisten en Soffjet-minnaars mee door te hollen. Trouw aan hun verleden bleven ze op hun oude theorieën staan, en weigerden beslist met de onvoorzichtige partijgenooten, die met de Spartakisten doorhollen, mee te gaan. Zoo kwam er als van zelf een onzuivere indeeling en splitsing tot stand, en werd in het jongste politieke Duitsland geen enkele politieke lijn in zuivere richting uit het gemeenschappelijk beginsel getrokken. Er trad een volkomen verwarring in, en de Conservatieven voegden zich veelal bij de voorzichtige Socialisten, om met deze saam den niets ontzienden wilden aanval van de ultra's te weerstaan. Ook nu kon men dit in Münster en bij Wezel opnieuw waarnemen. Hieraan nu is het toe te schrijven, dat de Protestantse Kerken in Noord- en Midden-Duitsland weigerden met de politieke machthebbers mede te gaan, en in den ouden trant van hun Kerkelijke manier volhardden. Zoo was het ook nu, toen de jongste Kerkelijke vergaderingen beslist weigerden de revolutionaire heeren ter wille te zijn, en zich in niets aan hen stoorden. Zelfs moet hierop daarom te meer nadruk gelegd, omdat tal van Clericalen in de Protestantse Kerken van Duitsland reeds voor jaren er voor uitkwamen, dat de Kerkelijke inrichting, die ze dusver volgden, op den duur en zelfs in beginsel onhoudbaar was. Geheel openhartig gaven ze ons Gereformeerden toe, dat onze Synodale inrichting op Kerkelijk gebied zeer stellig de voorkeur verdiende. Doch hoe onomwonden dit ook werd uitgesproken, de overgrote meerderheid der Protestantse Kerkelijke heeren bleef aan het oude régime getrouw, en het is dit régime, dat men thans ook tegenover de Socialisten op energieke wijze verdedigt; en wat het opmerkelijkst is, de politieke heeren blijven nu in het minst niet op hun geliefkoosd thema tamboereren, maar gaven aanstands aan de Kerkelijke heeren wat bij hen de voorkeur had, toe.

Dit nu leidde er vanzelf toe, dat men van revolutionaire zijde voorshands niet kon doortasten, wel op sociaal terrein, naardien de arbeiders hier niet rusten, eer ze hun wil hebben doorgezet, maar niet in het dieper indringend beginsel. Reeds nu heeft men het op velelei terrein, vooral in het Westen van Duitsland, gezien, hoe de arbeidersstand, en zelfs in het algemeen de loon-stand, ten slotte niets ontziet, en zoo 't moet, met de Spartakisten heelt, om het noodige kapitaal van den fabrikant naar zijn werk-volk over te brengen. Het is dan ook juist in het Westen, waar Duitsland's fabrieks-leven 't meest bloeit, dat de heeren in het roode uniform naar de wapenen grepen, om desnoods met zwaar geschut hun egoistisch opzet door te drijven. Doch al won de Ultra-republikeinsche fractie hierdoor in macht, toch delfde ze al spoedig het onderspit, doordien de conservatieve, en zoo men wil, anti-republikeinsche groepen, tegen hen partij kozen. Van het optreden van een zuiver Monarchistische partij kon voorshands geen sprake zijn. Kapp's pogen liep dan ook in enkele dagen op een totale mislukking uit, doch evenmin kon de republikeinsche groep er in slagen, om nu reeds geheel het Duitse Staatsleven onderstoven te keeren. Het zijn de aloude Socialisten, die, geruust door de monarchale groepen, voorshands de macht te Berlijn nog in handen hebben, en aan alle monarchale opzet het doortasten beletten.

Dit nu is de afdoende reden, waarom wat in Rusland en Roemenië doorsloeg, in Duitsland nog niet kon worden doorgezet. Hieruit mag echter in het minst niet worden afgeleid, dat de macht van voorheen er allengs wel in slagen zal, om haar overwicht in Duitsland te herstellen. Hiervan toch zou uitsluitend sprake kunnen zijn, bijkanden de monarchistische en tegelijk volksgezinde groepen in Duitsland zich op energieke wijze aan een Duitsland gesloten en een geheel vernieuwd stand van zaken voor heel Duitsland hadden weten in te voeren. Doch juist hieraan faalde het. Uit den Conservatieven hoek daagde geen enkel groot plan van zelfvernieuwing op. Men was behoudziek in den minst duldaren zin van het woord. De gebiedende eisch, dat de nieuwe tijden om politieke levensvernieuwing riepen, werd niet verstaan, en zoo zal men zien, hoe de einduitkomst geen andere kan zijn, dan dat hetgeen men thans nog bepleiten en handhaven wil, tenslotte ten eenenmale verouderd en onbruikbaar werd, en geheel buiten staat is, om aan den jongsten eisch van het geheel omgezette leven het hoofd te bieden, zoodat het hierdoor zich zelf veroordeelt, om in puur Conser-

vatisme in te sluimeren. Misschien zou zulks nog anders denkbaar zijn geweest, indien de Russische Czaren te Petersburg, Moskou en Odessa stand hadden kunnen houden. Doch nu in Polen en Rusland alles omsloeg, en ook Roemenië mee hunkerde, zijn de aloude politieke en kerkelijke verhoudingen in Duitsland onherroepelijk ten doode opgeschreven. Invloeden uit Rusland en uit Duitsland, en zelfs uit Italië, zullen hierop voortdurend gisdend inwerken, en dan nadert van zelf de ure, die geheel de geestesrichting in Duitsland van het aloude conservatieve kerkelijk stelsel losmaakt. Deze overgang zal tijd eischen. Het gaat niet op eens, en dit te minder daar de geest van het volk in Brandenburg, Pommeren enz. een zoo geheel andere is, dan langs den Rijn. Er zullen zoodoende overgangstoestanden moeten intreden, en het is in deze overgangsfases dat allengs het terrein voor de nieuwe toekomst zal worden gereed gemaakt. Het religieuze element heeft in heel Duitsland in de eerste jaren van deze eeuw jammerlijk geleden. Van de Religie heeft men zich op de Kunst, en van de magistrale politiek op het liefhebberij-leger geworpen. Zoo werden de oude vastigheden allengs losgewerkt, en de half ingeslapen Kerken verzuimden elk pogen, om tot een nieuw leven op te waken. Twee machten namen thans almeer in heel Duitsland tegenover elkander te staan. Van de eene zijde de Kerkelijk-monarchistische m-nigte, en daartegenover de revolutionair anti-religieuze kentering. En vraagt ge u nu af, welke doortastende veerkrachten in deze twee scherp tegenover elkander staande machten gisdend zijn, dan kan het antwoord, helaas, geen ander zijn, dan dat de oud-Conservatief-Kerkelijke actie in heel het land van alle veerkracht ontbloot is, elk hooger levensteel en derft, en dat het schier eeniglijk en uitsluitend de anti-Kerkelijke ongeloofspropaganda is, die beide op Kerkelijk en op Staatkundig terrein, door niets te ontzien en niets te sparen, haar opzet doordrijft.

De voorlaatste samenstelling van het Kabinet, gelijk deze op 27 Maart j.l. zich aandiende, levert dan ook het afdoende bewijs, dat de Socialisten zeer hebben moeten inbinden, om ook voortaan in de leiding der politieke aangelegenheden doeltreffend te kunnen medespreken. De Socialisten genieten de eere, dat de Rijkskanselier en minister van Buitenlandsche zaken een Socialist was, namelijk de heer Hermann Müller, doch aanstands moet hieraan toegevoegd, dat hij tot de meegaande en inschikkelijke Socialisten behoorde, die zich cordaat en beslist kant tegen de ultra's die zich op Socialistisch of Communistisch terrein voor de omverwerping van de bestaande orde van zaken aandienenden. Al heet hij Socialist, al geeft hij zich zelf als zoodanig aan, men kon op hem rekenen zoo dikwijls als 't er op aankomt, om aan linkse drijvers weerstand te bieden. Hij behoort toch niet alleen tot de tamme Socialisten, maar zelfs tot de zoodanigen die er steeds op bedacht zijn, om voor het behoud van de bestaande orde van zaken op te komen. Onder dezen leidenden voorzitter konden voorts in dit Kabinet zitting erlangen zes niet-socialistische kandidaten, en wel drie Democraten en vier leden van de Christelijke volkspartij. Nu ontbrak er uiteraard alle afdoende zekerheid, dat zoodanige verhouding stand zou houden. Eer was het aanstands waarschijnlijk, dat men weder op het aanbrengen van wijzigingen in deze lijst bedacht zou moeten zijn, maar reeds uit het indienen van een aldus saamgestelde lijst bleek op overtuigende wijze, dat het Socialisme van het oude stempel zich inbindt, en bij de saamstelling van een Kabinet er bij voorkeur op bedacht is, om de niet-Socialistische elementen achter zich en in zijn gevolg te krijgen. Onschuldig trad men daarom niet op. Zonder poging zelfs tot het maken van onderscheid, heeft deze groep alle gekroonde element op zij en het land uitgezet. Nu was dit ten opzichte van onderscheiden vorstelijke Regenten begrijpelijk. In meerdere kleinere Staten toch was van het einde der achttiende eeuw af een misbruik van de hertogelijke macht ten koste van het volk ingeslopen, die de liefde voor het vorstelijk gezin meer dan verkoold had. Maar om zich in zijn actie tegen de gekroonde machthebbers op zedelijk motief te kunnen beroepen, had men zich er van moeten terughouden, om een gelijk veroordeelend vonnis ook op het Keizerlijk Vorstenhuis van de Hohenzollerns toe te passen. Het Huis van de Hohenzollerns toch had én voorheen én in de jongste episode steeds een onberispelijke gouvernementeel hou-

ding aangenomen, en ging ook, wat het zedelijk standpunt betreft, in hoofdzaak vrij uit. Men mocht aan Willem II verwachten, dat zijn politieke greep op internationaal gebied te veel gewaagd en aangedurfd had, als ook, dat er met de manschap en met 's Lands Finantiën niet bedachtzaam genoeg was omgesprongen, maar de zeer gerechtvaardigde klachten die men uithoofde van hun houding tijdens de Fransche Revolutie tegen meerdere der kleine vorsten koesterde, golden tegen de Hohenzollerns niet. Over deze bedenking echter was men ten vorigen jare, toen de republikeinsche hartstocht doorbrak, heengegleden, en zoo waren de Hohenzollerns te Berlijn het ongerechtvaardigde slachtoffer van de republikeinsch-revolutionaire gezindheid geworden. Hieruit echter vloeide nog in 't minst niet voort, dat men de ultra-revolutionaire eenzijdigheid zonder sparen wilde doorzetten. De republikeinsche heeren doorzagen zeer goed, dat ze dan allicht of een monarchale reactie in het leven zouden roepen, of twel aan de Spartakisten het roer van Staat in handen zouden spelen, en dan kon uiteraard hun keuze niet twijfelachtig zijn. Aan de revolutionaire grondgedachte van hun streven, die tegelijk van zelf anti-monarchistisch was, konden ze geen afbreuk doen. Het uitgangspunt van hun actie bleef daarom ongewijzigd. Alleen maar, om sterk te staan, moesten ze de conservatieve en imperialistische groepen in het volk naar hun kant weten te lokken, en na aldus hun positie te hebben afgekend, spaarden ze in letterlijken zin niets, om de Sociale ultra's machteloos te maken, en de breede conservatieve kringen aan hun zijde te lokken. Vandaar dat ze er toe overgingen om de clericale heeren voorshands ongemoeid in hun aloude positie te laten, en van hun pertinentie weigerden om in meer democratische positie over te gaan, ternaauwernood officieus kennis namen.

De ernstige moeilijkheden, waarvoor men ten slotte bleef staan, scholen dan ook schier eeniglijk in de altoos zoo moeilijke problemen van het Ouderwys en de Armen. Wat men op gouvernementeel terrein ook van de Republikeinsche machthebbers aan toegankelijkheid en inschikkelijkheid kon verwachten, in de twee groote vraagstukken van het Pauperisme en Volksopvoeding, bleef men van Republikeinsche zijde niet slechts inschikkelijkheid, maar een toegeven en wijken in den meest volstrekten zin eischen, en zoo staat men er nog voor. Voor den invloed die op het volk van den predikstoel uitgaat, is men in de huidige Duitse regeringskringen minder beducht, maar de verzorging van het Pauperisme en de invloed, die van de Volksschool uitgaat, zijn nationale machten, die de revolutionaire heeren, hoe 't ook ga, naar zich toe willen trekken. De plannen, die ze hiervoor hopen te verwezenlijken, liggen gereed, en van die stevig in elkaar geworpen plannen is men niet voornemens ook maar een handbreed af te wijken. Voor beide onderwerpen van de komende wetgeving nu is men onzerzijds, in letterlijken zin, zeer bezorgd. Beide, de Lagere School en de Armenverzorging, oefenen toch op breede schaal overwegenden invloed uit op een breede schare onder de lagere volksklasse. En nu willen de heeren, die de Maatschappij op nieuwe leest gaan schoeien, u desnoods Kerkelijk alles toegeven, maar wat de Armenverzorging en het Lager onderwijs betreft, staan ze onverbuigzaam op hun stuk.

Voor wat 't Onderwijs betreft, dringt en drijft dit opzet volstrekt niet alleen bij de Duitse republikeinen. Met name ook in België teekent zich steeds scherper en krasser dezelfde tegenstelling af. Nog de vorige week kon men in de *Indépendance Belge* een scherp ingezet kort artikel lezen. Het was in het nummer van 1 April. Ook in dit artikel nu werd het Lager onderwijs, dat van clericale zijde uitging, zich tegenover het neutrale Staatsonderwijs stelde, en op sterking van het Kerkelijk element aanstonds, niet slechts om het min gewenscht resultaat, maar principieel en zulks zonder aarzeling geoordeeld. Ook dit bekende orgaan drong er met klem en nadruk op aan, dat aan het Volksonderwijs alle neiging en streven om bijzondere overtuigingen dienstbaar te zijn, volstrektelijk moest worden ontnomen. Geheel het volk in al zijn rangen en standen, in al zijn groepen en klassen moest in een eenheid van gedachte worden ingeleid en in gelijke richting geschoeid worden. Hiertegen kwam nu het Kerkelijk getint onderwijs van zelf in verzet. In de clericale kringen drong men er steeds sterker op aan, dat met name de Lagere

school aan geheel hetzelfde doeleinde dienstbaar zou worden gemaakt, als de Kerkelijke instructie in de prediking en op de catechisatie. Zoo was de tegenstelling tusschen het neutrale Staatsonderwijs en het clericale kerkelijk getint onderwijs van zelf gegeven. Aan die tegenstelling nu moest hoe eer hoe beter een einde worden gemaakt. Men mocht het volk niet verdeelen, noch het in zijn deelen in geestelijken strijd verwikelen. Zoo was er dan ook niet te aarzelen.

De gedeelde school verdeelde het volk doordien ze de gelooviggezinde deelen van het volk afscheidde van het geheele volkscomplex. Dit nu mocht niet. Heel het volk moest één zijn, en juist waar de Kerkelijke verschillen zo licht scheiding maakten, mocht er niet langer aan gedacht worden, om de Kerkelijke verschillen ook op de Volksschool te laten inwerken. Veeleer omgekeerd moest de Staatsschool de nobele strekking hebben, om de Kerkelijke geschillen naar de Kerk terug te dringen, en van de Volksschool geheel af te scheiden. En daar nu het volk één ondeelbaar geheel moest zijn, sprak 't van zelf, dat de Staat deze Kerkelijke gedeeldheid in en door zijn school niet mocht voeden, maar ze moest bestrijden, en zoo radicaal bestrijden dat de gedeeldheid ten eenenmale uit de Volksschool verdween, en de Kerkelijke gedeeldheid in geen enkel opzicht in het onderwijs, althans het Lager Onderwijs, naderwerkte. De invloed van de Volksschool moest strekken om alle gedeeldheid uit het volksleven te keeren en te weren, en mocht ze in geen enkel opzicht voeden. De Kerkelijke school splitste en verdeelde het volk, en moest daarom beschouwd worden als uit den Boeze te zijn. Hier kwam dan ook geen inschikkelijkheid te pas. Er moest ten deze van Staatswege met kracht worden doorgezet. Aan de Kerken moest alle rechtstreeksche invloed op de Lagere School onttrokken worden. Alleen een neutrale wetenschap had te bepalen, welke eischen aan de Volksschool te stellen waren. Deze eischen nu gingen niet alleen geheel tegen het geloof in, maar dienden zich van zelf aan als met het kerkelijk bedoelen in volstrekt onverzoenlijken strijd. De school mocht ook voor geen deel een instrument der Kerk blijven, dat strekken en dienen kon om haar invloed uit te breiden. Alleen de Staat had het onverbiddelijk recht om over de Volksschool te beschikken. Roeping van den Staat was het derhalve, niet om de Kerk halverwege in de School te laten insluipen, doch veeleer om de kerkelijke begeerte met hand en tand tegen te staan. De School moest het te dachten middel in handen van den ongelooften Staat te zijn om den kerkelijken invloed te breken, en een volk op te voeden, dat allengs geheel van de Kerk vervreemden kon.

Dr. A. K.

„Zelfs bij nacht onderwijzen mij mijne nieren.”

Ik zal den Heere loven, die mij naad heeft gegeven. Zelfs bij nacht onderwijzen mij mijne nieren.

Psalm XVI: 7.

Ook in de Dierenwereld dringt de gewaardwording van den Almachtigen God soms tot in het diepste van hun wezen door. Onze kennis van de wereld der Dieren is nog uiterst gebrekkig, maar verrijkt zich toch bestendig, en zelfs de natuurkundige wetenschap verrijkt zich nog voortdurend door 't geen de steeds nauwkeuriger waarneming van de Dierenwereld ons zoo vaak zien leert. Er is dan ook geen sprake van, dat we ons, wat die wereld der Dieren betreft, zouden te beperken hebben tot wat de Palmisten en Profeten ons in hun roo machtige taal voorhouden. De kennis van de Dierenwereld rust op verkeer met de Dieren, en zulks niet alleen op een verkeer met de rijkst begaafde en ons als toesprekende wereld der dieren; doch al nemen we die eerste, ons meest toesprekende kennis van de Dierenwereld het eerst en als vanzelf in ons op, hier blijft het niet bij. Hoe meer we met de rijke Dierenwereld in aanraking komen, en ons de gegevens als toegereikt worden, om in de bijzonderheden van het Dierenleven in te gaan, des te rijker en nauwkeuriger wordt ons inzicht in hetgeen de wereld der Dieren ons van Gods alrijdige Almachtigheid vertolken kan. Allengs schijnt die kennis der Dierenwereld zelfs róóver voort, dat we de innerlijke beweging en het alrijdige leven van die Dierenwereld, tot in de wereld der insecten en de nog verdaaronder liggende wezens, steeds nog nauwkeuriger kennen leeren. Die kennis gaat dan allengs veel verder en wordt veel rijker dan wat in Psalmen of Profeten ons werd voorgedragen. Steeds alrijdiger ontwikkelt zich de kennis van wat in de natuurwereld der Dieren omgaat, en zoo klein en schier nietig kunnen die diertjes niet zijn, die bijna op atomen

gelijken, of allengs wordt ons ook in die nauw bespeurbare atomenwereld een God-verheerlijkt inzicht gegund. Op zichzelf bestaat er ten deze zelfs tusschen een geest als van Jesaja en zulk een atoom geen afdoende onderscheid. Zelfs het allergeestigste atoom ontving een vorm en wezen, en in dat schier onbegrijpbaar wezen school van meet af een levendestand, die allengs doorzocht en nagespeurd kon worden, en waar in ons telkens opnieuw iets van den rijkdom van Gods scheppend vermogen openbaar wordt.

Het allesbeheerschende verschil hierbij tusschen den mensch en alle overige creatuur bestaat slechts hierin, dat aan den mensch het vermogen is toebedeeld, om zelf een steeds klaarder inzicht in zijn eigen wezen te erlangen, en van die kennis de vrucht in te oogsten. Tot op zekere hoogte gelijkt ons zelfgevoel op het zelfgevoel der edeler dieren, maar bij ons menschen toch alleen spreekt die zelfkennis zich met klaarheid uit, en is voor gestadige toename vatbaar. Niet dat het hoogere even juiste en volledige kennis van zichzelf heeft, maar ons menschen is dan toch het hoogere vermogen toebedeeld, om steeds iets meer van ons zelf en van ons eigen wezen te versiaan. Wel spreekt zich ook in het hoogere begaafde dier een soms wonderbedachtzaam op eigen wezenbestand uit, waardoor het een gevaar afwendt en zich de zekerheid des levens bevestigt kan, maar deze zelfkennis van de dieren blijft niettemin gestadig van de zelfkennis van den mensch principieel verschillen. De mensch heeft een gewaarwording die veel dieper doordringt en veel verder gaat, en schier bij ieder veelzijdiger is dan bij 't rijkste ontwikkelde dier. De Psalmist gevoelde dit, en sprak het daarom zoo kernachtig en alomvattend uit: »Zelfs bij nacht onderwijzen mij mijne nieren.« Iets wat uiteraard niet zeggen wil, dat ook bij het rijkste ontwikkelde dier de nieren geen rechtstreekse aandoeningen ondergaan, die met den welstand van heel zijn wezen samenhangen, maar bij het dier leidt dit gevoel van de nieren niet tot een wezensoefening, dat het tot weerstand biedende actie leidt. Juist die geregelde inwerking en bestrijding komt eenigzins bij den mensch voor, omdat de mensch alleen op zulk een rijker zelfkennis is aangelegd. En is de mensch er nu in geslaagd, om die zelfkennis, die b.v. uit het gevoel van pijn opkomt rijker te ontwikkelen, zoodat de arts den leek vooruithelp, en allen saam het euvel bestrijden, dan wordt allengs die zelfkennis bij wat pijn veroorzaakt of krank maakt zoo overrijk en tot in 't kleinste waarneembaar, dat de kennis die God zich van ons lichaam openbaren doet, zich allengs steeds klaarder ook aan ons mededeelt, zoodat ook wij zeggen kunnen: »Zelfs bij nacht onderwijzen mij mijne nieren.«

Verwantschap tusschen mensch en dier is er zeker, en bij 't rijkste ontwikkelde dier dien kan de lichamelijke zelfkennis, die wij bij hen bespeuren, ons soms verbazen, maar toch blijkt telkens opnieuw hoe de menscheijke zelfkennis die wij in ons eigen lichaam bezitten, iets van veel hogere orde is. Ook het hooger ontwikkelde dier bezit nieren, en kan in die nieren pijnlijke aandoeningen voelen opkomen, maar de oorzaak van die aandoening in de nieren blijft voor het rijkste ontwikkelde dier een onoplosbare verborgenheid. Ook het dier wordt in het nachtelijk uur door de pijn in zijn nieren uit den slaap wakker geschokt, maar het gevoel van die pijn leidt bij het dier niet tot inzicht, niet tot recht verstand, niet tot kennis van de oorzaak waar zij pijnlijke aandoening uit opkomt. Van daar dat het dier de pijn lijdt en er wakker door wordt, maar zich noch die pijn verklaren noch die pijn genezen kan. En klaar spreekt nu hierin juist het onderscheid tusschen dier en mensch. De mensch voelt die pijn, die hem aangrijpt, niet alleen met duidelijke en plaatselijke aandoening, maar 't leidt er hem van zelf toe, om over de oorzaak van zijn lijden na te denken, of er des morgens bij het ontwaken met zijn huisgenooten over te spreken, en is 't dan aan een enkele gelukt om dooreen aangewend middel die pijn te verzachten of te doen verdwijnen, dan spreekt hij hier met anderen over, die 't op gelijke wijze beproeven, en ten slotte slagen arts en apotheker erin, om tal van kwalen en pijnen op vooruit vaststaande wijze, en door vooraf geboekte hulpmiddelen te boven te komen, en te stillen.

Hierin nu spreekt de diep-indringende liefde, waarmede het God behaagd heeft, ons menschen, in onderscheiding van de rijkste ontwikkelde dieren, te bejegenen. De mensch weet, als hij bij nacht door pijn aan zijn slaap ontruk wordt, wat hem in het nachtelijk uur verontrusten komt, en aanstonds staat 't voor hem vast, dat hierin hem een onderwijs gegeven wordt. Het staat in Psalm XVI zoo juist: »Zelfs bij nacht onderwijzen mij mijne nieren.« Mensch en dier kunnen beide onder bijna gelijke smart lijden, maar het dier, ja zelfs het rijkste ontwikkelde dier ondergaat zijn leed lijdelijk, en poogt hoogstens door een wending van het lichaam, de pijn te verzachten of van zich te weeran. Maar bij den mensch is de aandoening een geheel andere. De mensch beseft aanstonds, dat zijn leed een oorzaak moet hebben. Naar die oorzaak van zijn leed gaat aanstonds zijn speurende geest uit. Saam zint en peinst mensch en menschen hierover. Men zoekt naar een oorzaak van zulk leed en dringt in die oorzaak in. En zoo komt het telkens vaster voor hem te staan, dat zijn smart een waarneembare oorzaak heeft, en dat 't inzicht in die oorzaak hem steeds klaarder het reddend middel, zoo 't er is, zal doen ontwaren. Elk dier dat lijdt, lijdt op zichzelf, mensch en menschen daarentegen denken aan de oorzaak van 't lijden in, en danken God zoo Hij het hun gunt saam de grondoorzaak van 't lijden in te zien, en het geneesmiddel, dat geheel of gedeeltelijke redding kan aanbrengen, te ontdekken. Dit nu brengt den mensch Gods nader. Het dier ondergaat zijn lijden en verstaat er noch de oorzaak noch de genezing van. God zelf daarentegen doorziet en doorgrondt alle lijden dat ons menschen overkomt, tot op 't nauwkeurigst en tot in het bijzonderst. En niet aan het dier nu, maar aan ons menschen geeft de Almachtige hier de kennis van Bij nacht »onderwijzen« ons onze nieren, en het is dan de Liefde Gods, die ons menschen bekwaamt en in staat stelt, om ons aan wat afwendbaar is, kunstmatig te ontworpielen.

Dr. A. K.

Amsterdam, 25 Juni 1920.

De zoo schoon gelegen bloemenstad aan het Spaarne, waarheen al wat zee en duin, bosch en beemd mint, zoo gaarne henenlijkt, zal dit jaar de plaats wezen, waar de jaarvergadering van de Vereen-

ging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag plaats vindt.

Vooraf zal ook ditmaal de wetenschappelijke samenkomst worden gehouden, die Woensdag 30 Juni des voormiddags te 10 ure zal aanvangen in de bovenzaal van het Café de Kroon op de Grote Markt. In de morgenvergadering zal Prof. Mr. A. Anema de bespreking inleiden van zijn referaat over de *Relativistische Rechtsleer* en des middags te 2 ure Dr. K. Dijk van 's Gravenhage zijn referaat over Artikel 27—29 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, bepaaldelijk over de stelling: *Buiten de Kerk geen zaligheid*. Beide referaten zijn gedrukt en aan het Bureau verkrijgbaar voor den luttelen prijs van f 0.50. De keuze der onderwerpen schijnt ons vooral ditmaal zeer gelukkig en de inleiders hebben een wel doorwrochte studie geleverd. Prof. Anema behandelt een der meest actuele vraagstukken op juridisch gebied en Dr. Dijk heeft historisch en exegetisch licht laten vallen op een der meest ingrijpende vraagstukken van ons kerkelijk leven.

Belooft de wetenschappelijke samenkomst, waaraan alleen kan worden deelgenomen door hen, die aan een oriënting voor Hooger onderwijs gestudeerd hebben of nog studeren, wat het karakter dezer samenkomsten meebrengt, reeds veel goeds, niet minder aanlokkelijks bleet ook de jaarvergadering zelve.

Des avonds vooraf, d. w. z. Woensdagavond te 8 ure, zal in de Noorderkerk een ure des gebeds worden gehouden door Dr. R. E. van Arkel, den zeer welsprekenden Dienaar des Woords van Soest. Na afloop daarvan zal in de bovenzaal van het Café de Kroon gelegenheid worden gegeven voor een gezellig samenzijn, waar de vrienden der Vrije Universiteit elkaar kunnen ontmoeten.

Op Donderdag 1 Juli wordt dan, maar nu in het Brongebouw, de jaarvergadering gehouden, waarvan de leiding is opgedragen aan Prof. Dr. F. W. Grosheide. In de morgenvergadering zullen, behalve de gewone huishoudelijke zaken, besproken worden de *Plannen aangaande de Medische faculteit*, welk onderwerp zal worden ingeleid door Prof. Dr. L. Bouman, terwijl na de pauze Prof. Dr. A. Goslinga zijn referaat zal houden over het conflict Groen—Van der Brugghen, dat te Dordrecht wegens de korthed van den tijd achterwege moest blijven.

Voor degenen die dit wenschen, zal na afloop gelegenheid zijn om deel te nemen aan den gemeenschappelijken maaltijd, die gehouden zal worden in Lion d'Or.

Dat beide bijeenkomsten trouw zullen bezocht worden, mag worden verwacht. Haarlem zelf trekt reeds in deze wonder-schoone zomerdagen. Het zal een genot wezen voor de vrienden onzer Hoogeschool, elkander weer te ontmoeten. En er zal ook geestelijk kunnen genoten worden van hetgeen onze vooraanstaande mannen ons bieden. Mogen zoo onder den zegen Gods ook deze samenkomsten dienen om het inzicht in de wetenschappelijke vragen te verdiepen en de liefde te sterken voor onze Vrije Universiteit.

Het veertigste jaarverslag van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag.

Het jaarverslag van de Vereeniging, die als voedselstroom van onze Universiteit optreedt, is door Directeuren reeds rondgezonden, en wie dit jaarverslag inziet, zal daar in menig opzicht stof tot dankbaarheid vinden.

Niet alsof er ook geen schaduwrijden zijn. Met weemoed wordt herdacht, hoe de trouwe Curator Dr. A. Brummelkamp, die van meet af met groote toewijding onze Hoogeschool heeft gediend en hare belangen behartigd heeft, door den dood ons ontnomen werd. Maar de daardoor ontstane vacature is gelukkig weer vervuld, doordat Dr. J. C. de Moor de benoeming tot Curator heeft aangenomen.

Van de hoogleraren viel gelukkig dit jaar niet een weg. Wel werd het college der hoogleraren weer belangrijk uitgebreid, doordat Prof. Dr. F. J. J. Buitendijk voor de medische faculteit werd benoemd, Prof. Mr. W. Zevenbergen voor de rechtsgeleerde faculteit en Prof. Dr. G. Chr. Aalders voor de theologische faculteit. Na de rijke aanwinst, die een vorig verslag voor de historische faculteit had te boeken, was het goed, dat h. h. Directeuren ook voor aanvulling der andere faculteiten hebben gezorgd. Ook het aantal studenten is dit jaar weder belangrijk gestegen, waarbij het een zeer verblijdend verschijnsel is, dat ook uit Zuid-Afrika de stroom weer begon te vloeien.

Ook financieel is de toestand der Vereeniging niet ongunstig te noemen. Het aantal leden nam toe met 53, dat der begunstigers met 3065, zoodat het totaal aantal leden en begunstigers nu 21245 bedroeg.

Het voorstel van Directeuren aan de leden en begunstigers om de contributie met 25 pCt. te verhoogen, met het oog op de zoo veelvuldige uitgaven, vond over 't algemeen groote instemming. De contributies klommen dan ook van f 37.175.04 tot f 50.743.47. Ook de kerkelijke collecten gingen meer vooruit: ze stegen van f 25.426.934 tot f 28.779.394. En evenzoo wijzen de schenkingen een vooruitgang aan, van f 1.756.48 op f 4.868.62. Het totaal bedrag van de inkomsten, — de medische faculteit er buiten gerekend — bedroeg f 118.518 tegen f 92.142.424 in het vorige jaar.

Maar daartegenover staat, dat de vermeerdering der uitgaven zeer belangrijk was, zoodat in het afgelopen jaar f 126.938.28 werd uitgegeven voor de Hoogeschool, waar dan nog bijkomt voor

de medische faculteit een bedrag van f 21.471.44, wat met locaalhuur en verdere kosten voor de klinieken het totaalbedrag der uitgaven deed stijgen tot f 195.940.685. Het nadeel saldo van de Universiteit zelf bedraagt dan ook f 5.420.624 van de Medische faculteit f 38.743.254, onder welk laatste echter begrepen is een tekort van het vorig jaar van f 15.237.39. Een dergelijke toename van de kosten overschrijdt verre de draagkracht der Vereeniging. Al zou, zoodat Directeuren hopen, het inkomen der Universiteit stijgen tot f 150.000 per jaar, toch kunnen deze kosten daardoor niet betaald worden. De eenige oplossing zal daarom wezen, zoodat het Verslag aangeeft, dat de Overheid te hulp komt. De salarissen van de hoogleraren zouden dan uit de kas der Vereeniging kunnen betaald worden, terwijl alle kosten van materiële aard, bouwkosten, onderhoud van instrumenten enz. voor rekening der overheid zouden komen.

Tenslotte zij nog opgemerkt, dat van plannen om het gebouw der Vrije Universiteit uit te breiden, blijkbaar nog geen sprake schijnt te zijn. Er wordt wel gemeld, dat de aanvragen om plaatsing in het Hospitium nog steeds toenemen, maar de moed om tot stichting van een nieuw gebouw over te gaan, schijnt er nog niet te wezen. Er wordt alleen meegedeeld, dat het bedrag voor een nieuw gebouw saamgebracht, nu tot f 59.500 is gestegen.

Zoo getuigt dit verslag zeker van de overvaardigheid van ons Gereformeerde volk. Onze Hoogeschool heeft nu veertig jaar bestaan, en wie de cijfers vergelijkt van wat in de eerste jaren van haar bestaan voor haar werd uitgegeven en wat zij thans kost, zal verwonderd zijn, dat zulk een bedrag thans grootendeels uit contributien en schenkingen kan worden gevonden. Dat nu geeft goede hoop voor de toekomst. Voor wat we de geestelijke wetenschappen zouden willen noemen, kan ons volk zelf door meerdere overvaardigheid wel zorgen. De moeite schuilt alleen in de medische en natuurkundige faculteit, die zoo peperduur zijn. Daarom is het niet meer dan billijk, dat de Overheid daarvoor op den duur steun biedt. Ze legt in haar wet aan de Vrije Universiteiten de verplichting op, om ook deze faculteiten in 't leven te roepen, willen zij den effectus civilis niet verliezen. Maar waar de Overheid die verplichting oplegt, is er zeker ook reden om te verwachten, dat de Overheid voor de kosten der faculteiten een bijdrage geeft.

Afvaardiging naar de meerdere vergaderingen.

In sommige classieke vergaderingen schijnt als regel te zijn aangenomen, dat de afvaardiging naar de meerdere vergaderingen naar toebeurt zal geschieden. In andere geldt weder als regel, dat niet tweemaal achtereens dezelfde persoon naar een meerdere vergadering mag gedeputeerd worden.

Blijkbaar hebben deze regelingen ten doel om te maken, dat niet telkens dezelfde personen naar de meerdere vergaderingen worden afvaardigd. Men vreest anders, dat deze meerdere vergaderingen zullen gitaarden in colleges van steeds dezelfde personen, die aldus een soort bisschoppelijke macht in de kerken zullen verkrijgen. En dit kwaad oordeelt men het beste te kunnen bezwaren door de afvaardiging naar toebeurt te laten geschieden, of althans wie een vorig maal gekozen was, van een volgende vergadering uit te sluiten.

Toch schijnt dit middel ons erger dan het kwaad dat men vreest, en we meenen daarom tegen een dergelijke handelwijze te moeten waarschuwen.

Het is zeker waar, dat onze Kerkenorde, ten einde het gevaar van bisschoppelijke heerschappij te weren, in bepaalde gevallen voorschrijft, dat het waarnemen van het praesidium van een vergadering bij toebeurt zal geschieden. Zoo wordt in Art. XXXVII onzer Kerkenorde bepaald, dat de Dienaren des Woords bij gebeurtenis de Kerkeraad presideeren zullen. En zoo wordt, hoewel minder absoluut, in Art. XLI aangaande de Classieke vergaderingen bepaald, dat de Dienaren bij gebeurtenis presideeren zullen, maar hieraan toegevoegd, dat het ook vrij zal staan aan de vergadering iemand te verkiezen tot het ambt van praeses, mits onder voorbehoud, dat dezelfde persoon niet tweemaal aaneen zal verkozen worden. Bij de Provinciale en Generale Synode wordt dit voorschrift echter niet gegeven, en in d. n. regel ook niet in praktijk gebracht. Al is het zeker wenschelijk, dat ook bij deze vergaderingen het praesidium niet steeds door denzelfden persoon waargenomen wordt, toch hebben onze Kerken te dien opzichte nooit een bindend voorschrift gemaakt. Het gevaar van een soort bisschoppelijke hiërarchie dreigt veel meer, wanneer in een Kerkeraad of Classis steeds dezelfde persoon het praesidium in handen heeft, dan wanneer dit geschiedt in een Particuliere of Generale Synode.

Maar al hebben onze Gereformeerde Kerken ten opzichte van het praesidium van Kerkeraad en Classis deze bepaling gemaakt, dat de Dienaren bij toebeurt moeten presideeren, ze hebben terecht dezen regel nooit laten gelden voor de afvaardiging naar de meerdere vergaderingen. Noch bij de afvaardiging naar de Classis, noch bij de afvaardiging naar de Particuliere Synode, noch bij de afvaardiging naar de Generale Synode wordt er in onze Kerkenorde ook maar met een woord van gerept, dat deze afvaardiging bij toebeurt zal geschieden of dat eenzelfde persoon niet tweemaal achtereens zal kunnen afvaardigd worden. De Kerken zijn hier volkomen vrijgelaten, wie zij afvaardigen zullen. En het schijnt ons daarom reeds niet geoorloofd, dat een Classis of Kerkeraad deze

afvaardiging aan toebeurt zou binden of bepalen zou, dat dezelfde persoon niet tweemaal achtereens mag verkozen worden. De vrijheid der verkiezing of afvaardiging wordt daardoor toch te zeer aan banden gelegd, wat alleen tot nadeel van de Kerken zelf zou strekken.

De reden voor deze onderscheiding is n. l. dat zeer zeker gevaar voor bisschoppelijke hiërarchie zou dreigen, wanneer steeds dezelfde persoon het ambt van praeses zou waarnemen. De historie had toch getoond, hoe dit ambt van praeses, steeds door denzelfden persoon waargenomen, in Kerkeraad en Classis, tot het opkomen van de bisschoppelijke hiërarchie heeft medegewerkt. Het ambt van praeses sluit toch altoos een zekeren voorrang, een zekere meerdere macht in zich. Maar met de afvaardiging naar meerdere vergaderingen is de zaak geheel anders. Deze afvaardigden komen daar als leden van de vergadering; zij vertegenwoordigen de Kerk of Kerken, waardoor zij afvaardigd worden; en het spreekt vanzelf, dat de Kerken bij deze keuze vrij moeten wezen, om degenen af te vaardigen, in wie zij het meeste vertrouwen stellen om de gaven en talenten hun geschonken.

Deze regel is dan ook steeds door onze Kerken gevolgd, en het zou voor de Kerken zelf een zeer groot nadeel wezen, wanneer dit stelsel van selectie door het stelsel van toebeurt vervangen werd. Op de meerdere vergaderingen komen de zwaarste en moeilijkste vraagstukken aan de orde. Daar behooren dus de mannen te komen, die het meest in de kerkelijke zaken thuis zijn, de rijkste gaven van kerkgeering ontvangen hebben en daarom het best in staat zijn over deze moeilijke vraagstukken te beslissen. Zoo is het steeds in onze Kerken als regel geweest. En wie op onze oude Nationale Synoden de lijsten der afvaardigden nagaat, ziet, hoe de Kerken dan ook steeds de *knafste koppen* onder de predikanten en ouderlingen daaraan hebben afvaardigd. Het moet de eere der Kerken wezen, dat zij naar de meerdere vergaderingen de beste predikanten zenden die zij in hun midden hebben.

Het invoeren van het toebeurtstelsel wil in de Kerk een gelijkheid in het leven roepen, die in den grond socialistisch is; het miskent het onderscheid in gaven, dat God naar zijn welbehagen aan zijn dienaren verleend heeft, en het zou de Kerken beletten gebruik te maken van de gaven die God haar geschonken heeft.

Het gevolg van dit stelsel zou dan ook wezen, dat men meerdere vergaderingen kreeg, waarvan geen gezag en geen kracht van uitgaat. De mannen met de rijkste kennis en de grootste ervaring zouden er ontbreken. Er welk gezag zou men aan de besluiten van zulk een vergadering kunnen hechten?

Het is daarom, dat we met ernst tegen het invoeren van dit toebeurtstelsel waarschuwen.

Geen gunst maar recht.

XXV.

Met hoeveel beslistheid we opkwamen voor de historische rechten van de Christelijke Hervormde Kerk, toch wil dit allermest zeggen, dat hiermede bedoeld is het Kerkgenootschap, dat zich als de Nederlandsche Hervormde Kerk aandient. Al mag dit Kerkgenootschap zich zelf als de wettige opvolger beschouwen van de aloude Gereformeerde Kerken, en al mag de Overheid de tractementen bij Art. 171 der Grondwet vastgelegd aan de predikanten van dit Kerkgenootschap uitkeeren, daaruit volgt nog niet, dat de Regering, wanneer zij thans tot afwikkeling van den financiëlen band met de Kerkgenootschappen zou willen overgaan, zou kunnen volstaan met aan dit Hervormde Kerkgenootschap een kapitaal uit te keeren, waarvan de rente gelijkelijk zou staan met de thans door de predikanten van dit Kerkgenootschap ontvangen tractementen.

In de eerste plaats toch dient wel in het oog te worden gehouden, dat het Hervormde Kerkgenootschap, toen deze verplichting in de Grondwet werd opgenomen, nog niet bestond. Hetzij men deze grondwettelijke verplichting wil afleiden uit de Grondwet van 1814, waarin uitdrukkelijk van de Christelijke Hervormde Kerk gesproken werd, hetzij uit de Grondwet van 1815, waarin aan de verschillende gezindheden de tractementen, toen door hunne dienaren genoten, gewaarborgd werden, in geen van beide gevallen kan daaruit eenige rechtsaanspraak van het Hervormde Kerkgenootschap worden afgeleid, om de zeer eenvoudige reden, dat dit Hervormde Kerkgenootschap destijds nog niet bestond. Het Hervormde Kerkgenootschap dankt zijn ontstaan aan het Koninklijk besluit van 1816. Al kan men de vraag, of dit Koninklijk besluit wettig is geweest of niet, of wil men liever de vraag, of de Konink grondwettelijk wel bevoegd was, dit Kerkgenootschap te institueeren, hier laten rusten, in elk geval kan dit Kerkgenootschap, dat eerst in 1816 ontstaan is, niet bedoeld zijn, toen de Grondwet in 1814 of 1815 is vastgesteld. Met de Christelijke Hervormde Kerk, waarvan in de Grondwet van 1814, en met de gezindheden, waarvan in de Grondwet van 1815 sprake is, is dus niet bedoeld het Hervormde Kerkgenootschap, maar zijn bedoeld de *Gereformeerde Kerken, die destijds bestonden*.

Nu is het zeker juist, dat door de invoering van het Hervormde Kerkgenootschap door Koning Willem I, deze aloude Gereformeerde Kerken niet vernietigd zijn geworden. Noch bij de Separatie van 1834 noch bij de Doleantie van 1886 is beweerd geworden, dat de aloude Gereformeerde Kerken in 1816 hebben opgehouden te bestaan en eerst toen weder opnieuw zijn geïnstituëerd geworden. Veeleer heeft men

beide malen volgehouden, dat het doel geender aan was dan deze nog altoos bestaande, maar onder het Hervormde Kerkgenootschap ingelijfde Gereformeerde Kerken weder tot *vrijheid* te brengen. Het Hervormd Kerkgenootschap met zijn hiërarchisch instituut, met zijn opsmelting van de plaatselijke Kerken tot één algemeen genootschap, was het gevangenhuis, waarin Koninklijke willekeur de Gereformeerde Kerken had ondergebracht. Maar al zucht iemand in de gevangenis, zijn persoonlijke rechten verliest hij daarom niet; want hij houdt daardoor niet op te bestaan, hij verliest zijn persoonlijkheid niet. En zoo zijn ook de Gereformeerde Kerken, toen zij door den Koning in het gevangenhuis van de Synodale hiërarchie werden gebracht, niet vernietigd geworden en hebben zij dan ook hare rechten en aanspraken niet verloren.

Er is dus geen oogenblik sprake van, dat we de rechten van de Gereformeerde Kerken, zelfs al zijn zij in het Hervormd Genootschap, op deze tractementen zouden willen ontkennen of betwisten. Zelfs gaat het niet eens om de vraag, of deze rechten alleen toekomen aan die plaatselijke gemeenten, die nog in werkelijkheid als voortzetting van de aloude Gereformeerde Kerken kunnen beschouwd worden, dan wel aan alle plaatselijke gemeenten, die zich in de Hervormde Kerk bevinden, hoever zij ook van de Gereformeerde Belijdenis zijn afgeweken. Waar we alleen met nadruk op willen wijzen, is dat het Hervormd Kerkgenootschap als *zoodanig*, d. w. z. als één geheel genomen, geen het minste recht op deze rechten kan doen gelden en dus evenmin op een kapitaal, dat de Overheid in plaats van deze tractementen zou willen uitkeeren. De Grondwet van 1815, waaraan Artikel 171 ontleend is, kende dit Hervormde Kerkgenootschap niet en de gezindheden, waarvan dit Artikel spreekt, — welke betekenissen men aan dit woord moge hechten — hebben met het Hervormd Kerkgenootschap als zoodanig niets te maken.

Bij het bekende arrest van den Hoogen Raad van 7 Mei 1848 is dit dan ook uitdrukkelijk uitgesproken. Toen de Waalsche Kerkeraad van Amsterdam den Staat dagvaardigde om de verschuldigde tractementen te betalen, was een van de verweermiddelen van den Staat, dat de toezegging van deze gelden alleen was geschied aan de *gezindheden* als geheel genomen, maar dat daaruit geen actie of recht voortvloeide voor de plaatselijke Kerk. Maar de Hooge Raad verwierp dezen grond alsof alleen de gezindheid als geheel deze rechten kon doen gelden, zoodat alleen de Synode der Hervormde Kerk zulk een eisch kon instellen. Hij verklaarde, dat de toezegging niet gedaan was aan de gezindheid als geheel genomen, maar aan de plaatselijke gemeenten; en evenzoo verwierp hij de bewering dat de Synode daarvoor in rechten zou moeten optreden, daar dit lichaam, nergens is gemachtigd om in bemoeienis te treden, wegens elk materieel of financieel belang van elke gemeente.

Ook Buys in zijn studie over de Grondwet neemt geheel hetzelfde standpunt in. Zoodaals vaststaat, merkt hij op, wilde men in 1814 en 1815 alleen vastleggen den vroeger bestaanden toestand. Hier moet men dus van uitgaan. Onder de Republiek nu werden de tractementen enz. niet uitgekeerd, niet bijv. aan het Genootschap als geheel, maar rechtstreeks aan de predikanten. De bedoeling kan dus niet wezen, dat na 1815 de gelden zouden toekomen aan het Kerkgenootschap als geheel. Bovendien, in 1814 was er nog niet één Kerk (het Hervormde Kerkgenootschap) aanwezig. De bedoeling met gezindheid of Kerk, waar deze woorden gebruikt worden, is niet anders dan de *kerkelijke gemeenten*, welke door de belijdenis van een gemeenschappelijke leer aan elkander verbonden waren. En nog duidelijker blijkt dit uit de Grondwet van 1815. Hier toch is sprake van de predikanten, wier tractement gewaarborgd wordt, niet van de Kerk, die deze tractementen voor haar predikanten ontvangen zal. Alleen de plaatselijke gemeente (of predikant) niet de Kerk als geheel, kan dus een eisch instellen.

Aan dit klaar en duidelijk betoog van Prof. Buys behoeft wel geen woord te worden toegevoegd. Ook hij neemt geheel het standpunt in, dat door den Hoogen Raad is ingenomen bij zijn arrest van 1848. En we hopen en verwachten van de Regering, hoeveel moeilijkheden de regeling van dit vraagstuk ook moge medebrengen, dat in geen geval het Hervormde Kerkgenootschap als geheel of de Synode als representant van dit Kerkgenootschap als de rechthebbende zal behandeld worden, maar dat de uitkeering der kapitalen zal geschieden aan de plaatselijke gemeenten, die hier alleen als rechthebbenden kunnen optreden.

Dr. H. H. K.

¹⁾ Buys, de Grondwet, Deel II, blz.

Leestafel.

Dr. H. Th. OBBINK, hoogleraar in de Godgeleerdheid aan de Rijks-Universiteit te Utrecht, GODSDIENSTWETENSCHAP. J. B. Wolters, Groningen, Den Haag, 1920.

Met dit boek, van 285 bladzijden, is het onder redactie van Prof. Dr. A. VAN VELDUIZEN verschenen BIJBELSCH-KERKELIJK WOORDENBOEK onlangs compleeteerd.

De eerste drie deelen: Het O. T. door Prof. Dr. BOHL, het N. T. door Prof. Dr. VAN VELDUIZEN en de KERK door Prof. Dr. AALDES bewerkt, zijn hier reeds vroeger door mij besproken.

Na kennismaking met dit vierde en laatste deel, kan ik dit WOORDENBOEK niet anders zien dan als een lang niet te versnaden hulpmiddel bij de studie van de vier vakken, die er in behandeld worden.

Dat de Red-schap als een BIJBELSCH-KERKELIJK WOORDENBOEK met zijn Woordthans veelal wezen der Th

Onder »Go-men, en zoo OBBINK (zie p. en de Geschie Wyl nu de aan onze ope verkiezing van kandidaat in studievakken geven en het met zijn Woo een hulpmiddel geven, is het t WETENSCHAP

Maar het o schap" in dit met wat ik a gangbare den Theologie of n

Hier nu de tegenstelling o de tegenst »wetenschap Gods en Th Godsdiens

Deze twee echter niet, en laar, is »Theol ter aanduiding

Het object THEOLOGIE is ons openbare kort te doen a God, die ons in wat men, i Natuur noemt

van Hem, wel baring, die, no in al rijker ont voltooid, in d vastgelegd

Het object de daarentegen is ingeschapen »k het goddelijke voortellend, g God, als een historisch vers zoodanig geen en daarvan w scheiden mens op den enig Zijn Woord ge

Ik weet niet BIJBELSCH-KERKELIJK HOOGLEERAR met Godsdiens hoe dit zij, wij het H. O. onz Theologische f naam, in die wetenschap zij aan de »Gods DENBOEK een pl

Wij »Godsdi en geschieden Godsdiens en s op het gebied beruining op, d dit verschijnel, teiten onder ope terecht droeger Faculteiten der van den mensc maar ook in de openbaar, naas verschijnselen o leven, zooda b sche, moeten w

Toch kan niet dien naam waar beginsel vanwa is, in haar Facu schap van den G zwoel het N. van den strijd religies en ever planting en voo onder de volke

Zulk een The teit alleen een p van den godsdi principieel vanwa tot toetasten waar en valsch dan van uit d ware, alle niet-c

Noemde ik in op het thans v Bijbelsch-Kerkell van Prof. van versnaden hulp daarin behandel maal aan de b wetenschap" doo

Gezien het z hem, den Utrecht met die, welke z werkten, werd t zwaarte en juist akademisch docer schiedenis van de hem dit ook te n niet minder dan als ik reeds ze, een vocabularium om van Godsdi spreken, saam te hij dan ook on bepaalde ruimte Daarbij, zoo sc cerat te beall zeer korte aril geal met wat b

Om den aard laatste. Daarna kwam behandelen uit »werpen« Lijste eenigszins belang toegestane ruimte die lijsten, en w krompen tot het moest opengeu boek vindt.